

El dipòsit ple de la tirania

MARINA OTTAWAY

L'increment galopant que ha patit el preu del petroli al llarg dels dos darrers anys s'ha traduït en una pujada del 42 per cent sobre el preu previst dels ingressos nets per exportacions del petroli als països de l'OPEC.

Malgrat que encara no sabem ben bé quina mena d'impacte global produirà aquest augment, sembla que també tindrà un efecte polític pervers: mentre l'administració Bush fa els possibles per promoure la democràcia del Pròxim Orient i arreu del món, les forces del mercat han donat als règims autocràtics rics en petroli uns nous ingressos amb els quals podran subornar el descontentament popular.

El petroli i la democràcia no es barregen fàcilment als països on hi ha una forta dependència d'aquests ingressos. Dels deu països líders en l'exportació de petroli, només dos (Mèxic i Noruega) són veritables democràcies, i només tres (Nigèria, Rússia i Veneçuela) tenen certs elements democràtics.

Evidentment, els països que no exporten petroli també poden ser antideocràtics, però les proves ens demostren que quan els ingressos del petroli circulen lliurement cap als tresors dels governs, això produeix un efecte pervers, encoratja la corrupció i la manca de transparència, i afavoreix sistemes més basats en el patrocini que en la representació popular.

Per als països que descobreixen grans quantitats de petroli abans que les seues economies s'hagen diversificat i que els seus règims s'hagen democratitzat, el petroli pot ser una maledicció.

Uns majors ingressos no eliminen totes les causes de descontentament social en els països productors de petroli, ni silencien les demandes de canvi polític. Als joves de l'Iraq, irritats per les restriccions que els imposen els clergues, o pels reformadors saudites que cerquen la modernització del país, una despesa més elevada pel govern no els redueix el sentiment de descontentament.

Els preus del petroli continuaran sent elevats, en un futur previsible, i aportaran més ingressos als règims autori-

taris, la qual cosa dificultarà la transició. És imprescindible que la comunitat internacional, liderada pels Estats Units, augmenti tots els esforços que ha fet fins ara per capgirar els danys polítics i ambientals que els ingressos del petroli provoquen als països pobres.

Hi ha algunes solucions a llarg termini, que ja s'han posat damunt la taula, o que ja han començat a funcionar. Al Txad, el Banc Mundial ha obligat que el 72 per cent de tots els guanys aconseguits gràcies a algun dels seus préstecs es gasten en sanitat, educació, desenvolupament rural i altres inversions per lluitar contra la pobresa. No queda gaire clar si aquest tipus de control domèstic i internacional sobre la despesa serà efectiu.

El control no serà extensible als ingressos que no vinguen de préstecs del Banc Mundial. I, ara que són menys necessaris perquè el petroli ha començat a fluir, el Govern del Txad es referma en la independència de què gaudeix.

Altres models ambiciosos, com el de la companyia financera "generacions futures", creada a Noruega amb la finalitat que els beneficis del petroli arriben a un ventall més ampli de gent, a la llarga, o la distribució d'alguns ingressos petrolers directament a la població, com han fet a Alaska, no funcionen als països autocràtics en què el petroli és gairebé l'única font d'ingressos. Aquest tipus de mesures exigeixen governs forts, eficients i honests, i també prou ingressos fiscals d'altres fonts, per pagar els serveis públics. Són impensables en la Nigèria dependent de petroli, per exemple, o a l'Iraq que, ara com ara, necessita reconstruir una economia esmicolada.

Les iniciatives més prometedores, fins ara, són les que busquen posar en les mans dels ciutadans més informació sobre quants ingressos reben els seus governs i sobre com gastar-los, per poder demanar comptes de la gestió.

La Iniciativa per a la Transparència de les Indústries d'Extracció, que va començar l'any 2002 amb el suport del

Govern britànic, ajuda els governs, els representants de la indústria i les organitzacions ciutadanes a recollir i processar la informació sobre els ingressos del petroli i d'altres minerals.

Fins ara, només quatre països s'hi han adherit (Azerbaidjan, Kirguizistan, Nigèria i Ghana). A més, amb aquesta iniciativa no es controla com es gasten els diners. Les organitzacions internacionals més importants, com ara Global Witness, Oxfam, Save the Children i Transparency International han encetat una campanya amb el lema "Publica el que pagues", per pressionar les companyies petroleres perquè divulguen els pagaments que fan a governs de països rics en recursos.

Aquestes iniciatives, que encara són massa joves per donar rendiments, van en una bona direcció. Però la participació hi és voluntària, i el suport d'alguns dels països clau és molt dèbil. Els Estats Units, per exemple, s'oposen a la divulgació compulsiva d'aquestes dades, i han romàs bastant indiferents enfront d'aquests mecanismes voluntaris.

La comunitat internacional ha de pressionar les companyies petroleres occidentals i els governs receptors perquè divulguen la informació i ajuden els ciutadans a emprar-la per demanar comptes als seus governs. També necessita garantir la cooperació de les empreses petroleres estatals de països com la Xina i Malàisia, que ignoren aquest tipus de lemes.

El temps per fer-ho és ara, quan els preus del petroli són elevats i el gran augment dels ingressos dels països productors pot traduir-se en progressos reals per als països pobres, si els recursos s'esmercen de la manera adequada, o a perpetuar la maledicció, si serveixen per fer aflorar governs autoritaris i corruptes.

Marina Ottaway és associada del projecte Democràcia i Imperi de la Llei, al Carnegie Endowment for International Peace

© The New York Times – EL TEMPS
Traducció: Maite Insa